

ROMÂNIA ȘI ANTANTA ÎN TIMPUL CONFERINȚEI DE LA SANKT PETERSBURG (MARTIE-MAI 1913)

Nicu Pohoată*

nicu_pohoata@yahoo.com

Abstract: Romania and the Entente during the Sankt Petersburg Conference (March-May 1913)

The author reconstitutes, by studying the afferent diplomatic documents, the development of the works of the Sankt Petersburg Conference and analyzes the implications that the decisions taken regarding this event had upon Romania's external politics.

The author's scientific approach focuses on the analysis of the relations between Romania and the Great Powers, situated in opposite politico-military groups, the Triple Alliance and the Triple Entente. If the previous research had as purpose the study of the relations between Romania and the Triple Alliance, the author now thoroughly investigates the Romania's relations with the Triple Entente.

In this context, the study's essential contribution in the research regarding the orientation of Romania's external politics, with respect to the politico-military groups of the Great Powers, during the Balkan Wars, a problem extremely complex and controversial in historiography.

Keywords: *The Romania-Bulgary litigation, the politico-military groups of the Great Powers, the dissipation of the Balkan Alliance, the Great Powers agreement, external politics orientation, external politics reorientation.*

1. Considerații istoriografice

În istoriografia consacrată studiului istoriei relațiilor internaționale a fost formulată teza în conformitate cu care Silistra a fost primită de către România prin Protocolul de la Sankt Petersburg, încheiat la 2 aprilie/9 mai 1913, în primul rând, dacă nu chiar în exclusivitate, datorită Marilor Puteri din cadrul Triplei Alianțe¹. Aprecierea respectivă a fost consacrată în istoriografia românească, cu notorietate științifică incontestabilă, de către istoricul Șerban Rădulescu-Zoner, coautor al celei mai documentate lucrări privind relațiile României cu Tripla Alianță. Istoricul român are, totodată, meritul de a fi arătat că între Austro-Ungaria și Germania s-au manifestat, cu acel prilej, importante diferențe de poziții. În timpul Conferinței ambasadurilor Marilor Puteri de la Sankt

---

* **Lector univ. dr., - Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza", Facultatea de Arhivistică, București.**

¹ La această concluzie a ajuns istoricul Ernst Ebel, pe baza analizei documentelor ședințelor Conferinței de la Sankt Petersburg. Vezi E. Ebel, *Rumänien und die Mittelmächte von der russisch-türkischen krise 1877/1878 bis zum Bukarester Frieden vom 10 august 1913*, (Berlin, 1939), Nachdruck, Vaduz, 1965, p. 185-192.

Petersburg, spre deosebire de Germania, care a sprijinit fără rezerve cererea guvernului român de a obține Silistra de la Bulgaria, Austro-Ungaria a condiționat cedarea Silistrei de obținerea unei compensații pentru Bulgaria pe seama Greciei. Această cerere a Austro-Ungariei nu numai că a fost respinsă de ambasadorii celorlalte Mari Puteri, dar s-a lovit în primul rând de opoziția categorică a Berlinului, care nu avea încredere în guvernul de la Sofia și care punea mare preț pe o eventuală alianță cu Grecia. În concepția diplomației germane, Bulgaria era un stat care va merge întotdeauna alături de Rusia și, ca atare, Berlinul a susținut necondiționat cererile guvernului român. Pe baza unor documente relevante, s-a apreciat, astfel, pe bună dreptate, că dezacordul dintre Berlin și Viena în privința problemelor balcanice a creat, în perioada imediat următoare Conferinței de la Sankt Petersburg, posibilitatea unei mari libertăți de manevră diplomației românești în cadrul Triplei Alianțe².

Dacă relațiile României cu Tripla Alianță în timpul Conferinței de la Sankt Petersburg au fost bine puse în evidență de cercetările istorice, relațiile României cu Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri au fost mai puțin cercetate. În aceste condiții, în ceea ce ne privește, am realizat, pentru prima dată în istoriografia românească, o sinteză a relațiilor României cu Tripla Înțelegere, prilej cu care am abordat relațiile României cu Marile Puteri care aparțineau acestei grupări politico-militare și în timpul Conferinței de la Sankt Petersburg³. În studiul de față, menținându-ne concluziile formulate atunci, ne vom baza pe analiza detaliată a documentelor diplomatice ale Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri, îndeosebi a corespondenței diplomatice engleze și franceze, în scopul unei aprofundări documentare pentru susținerea lor. De asemenea, a fost realizată o reorganizare a textului inițial, pentru punerea în evidență, cu mai multă pregnanță, a contribuției personale la cercetarea temei menționate.

Din punctul nostru de vedere, argumentarea istoriografică privind rolul aproape exclusiv al Triplei Alianțe în atribuirea Silistrei statului român, deși foarte riguroasă, credem că trebuie să fie mult nuanțată, dacă se analizează evoluția relațiilor României cu Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri, în sensul evidențierii unui anumit rol al diplomației ruse. În fond, soluția finală adoptată de către Conferința ambasadurilor de la Sankt Petersburg în problema diferendului româno-bulgar a fost posibilă prin acceptarea de către Rusia a cererilor minimale ale guvernului român, fapt care a determinat acordarea acestor concesiuni și din partea Angliei și Franței. Așa cum vom vedea, Sazonov, șeful diplomației ruse, își atribuia chiar meritul principal în adoptarea deciziilor Conferinței de la Sankt Petersburg. Care au fost factorii care au determinat această evoluție spectaculoasă a poziției Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri în problema diferendului teritorial româno-bulgar, de la una de susținere a Bulgariei, formulată într-o formă deosebit de ostilă României, la una favorabilă statului român? A fost aceasta o dovadă a începuturilor unei reorientări a politicii externe a României spre Tripla Înțelegere? Cum a fost posibil votul unanim al

---

² Gh.N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță (1878-1914)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 337.

³ Vezi Nicu Pohoată, *România și Tripla Înțelegere*, Ed. Cavallioti, București, 2003, p. 109-113, 121-140.

Marilor Puteri, aparținând celor două grupări politico-militare opuse, în a se atribui Silistra României? A fost un succes al diplomației românești sau o decizie exclusivă a Marilor Puteri? Decizia respectivă a fost rezultatul unui arbitraj sau al unei acțiuni de mediere?

Acestea sunt câteva din întrebările esențiale care vor fi puse în dezbatere și care își vor găsi un răspuns în cadrul studiului de față.

2. Relațiile României cu Antanta în timpul Conferinței ambasadorilor de la Sankt Petersburg

La 18/31 martie 1913 s-au deschis lucrările Conferinței ambasadorilor de la Petersburg pentru soluționarea diferendului româno-bulgar.

În cadrul primei ședințe⁴, reprezentanții Marilor Puteri și-au prezentat propria poziție. Ambasadorii Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei, care avuseseră o reuniune pregătitoare, pe data de 24 martie 1913, pentru a se pune de acord⁵, au susținut cererile guvernului român, având în vedere în primul rând pretențiile asupra Silistrei. Ambasadorul Austro-Ungariei a cerut să se acorde Bulgariei în compensație Salonicul. Ambasadorii Angliei, Franței și Rusiei s-au opus cedării Silistrei de către Bulgaria și, prin urmare, acordării Salonicului drept compensație. Ambasadorul Angliei, Sir G. Buchanan, s-a exprimat la modul foarte categoric în favoarea Bulgariei, arătând că admiterea pretențiilor României ar fi o dovadă că *“principiul forței primează dreptului”*. El argumenta că *“o asemenea procedură nu poate fi justificată decât de principiul dreptului celui mai puternic”*. Excluzând cu desăvârșire o astfel de soluție, Sir G. Buchanan arăta că cererea de către România a Silistrei nu era susținută de *“niciun argument solid”*, mai ales dacă fortificațiile urmau să fie distruse. Pentru menținerea relațiilor de prietenie dintre cele două state, în concepția sa, *“este mai ușor pentru un stat să renunțe la o aspirație decât celălalt să cedeze un teritoriu”*. Deși era în principiu de acord ca totuși, pentru a facilita pacea și relațiile viitoare bulgaro-române, să consimtă la a se acorda României un mic avantaj strategic, Sir G. Buchanan, la cererea prealabilă a lui Sazonov, nu a propus ceea ce intenționa. Sazonov nu era inițial de acord cu o rectificare de frontieră strategică și gândea că, dacă Silistra va fi totuși cedată României, Bulgaria să păstreze cele două triunghiuri cerute de partea română⁶.

Delcassé a respins categoric propunerea ambasadorului austro-ungar de a se acorda în compensație Salonicul Bulgariei, deoarece Grecia este hotărâtă să-l

---

⁴ Pentru reconstituirea primei ședințe din cadrul Conferinței de la Sankt Petersburg, vezi *British Documents on the Origins of the War (1898-1914)*, (se va cita *B.D.O.W.*), London, 1934, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 769, p. 627-628. Sir George Buchanan către Sir Edward Grey, 1 aprilie 1913; *Documents diplomatiques français (1871-1914)*, (se va cita *D.D.F.*), 3-e Série (1911-1914), Paris, 1933, vol. VI, doc. nr. 145, p. 185-187. Delcassé către Pichon, 1 aprilie 1913.

⁵ *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette. 1871-1914. Sammlung der Diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes*, Berlin, 1926, vol. 34, II, doc. nr. 13041.

⁶ Frontiera româno-bulgară din Sudul Dobrogei avea pe o scurtă porțiune forma de “zig-zag” (/\/), astfel încât, printr-o rectificare de frontieră în linie dreaptă, solicitată de partea română, rezultau două triunghiuri cu baza jos, care urmau să fie încorporate statului român. În cursul tratatelor anterioare româno-bulgare, Bulgaria a respins vehement această solicitare a României, pe care o considera nejustificată.

păstreze. Din această perspectivă, la diferendul româno-bulgar s-ar adăuga un conflict greco-bulgar, ceea ce n-ar fi în favoarea restabilirii păcii în Balcani. În plus, ambasadorul francez adăuga că respectiva conferință nu are mandat de a discuta chestiuni referitoare la compensații, ci numai problema diferendului româno-bulgar. În această privință, Delcassé arăta că Bulgaria ar putea să se resemneze la o rectificare de frontieră, dar trebuie determinată măsura sacrificiului pe care aceasta l-ar putea suporta. În concepția sa, acest sacrificiu care i s-ar cere nu trebuie să producă o rană în sufletul bulgarilor care s-ar vindeca greu în timp. Astfel el avertiza că *“noi trebuie să fim dominați de grija comună de a menaja viitorul, de a nu semăna între Bulgaria și România germenii redutabilei discordii, ci din contră să multiplicăm între ele legăturile de încredere și prietenie reciprocă și, prin aceasta, să contribuim la crearea în Balcani a unei stări de lucruri stabile, în profitul păcii generale”*.

Sazonov a arătat că pretențiile României nu puteau fi justificate pe baza niciunui principiu al dreptului internațional. S-a opus cedării Silistrei, arătând că Bulgaria avea inclusiv interese sentimentale, aceasta fiind prima reședință episcopală a bisericii bulgare, după cum s-a opus categoric ideii ca Grecia să cedeze în compensație Salonicul Bulgariei. Singurul lucru pe care îl putea admite Sazonov era de a se analiza în ce măsură se poate ține cont de revendicările cu caracter strategic formulate de România.

Într-o lungă conversație care a urmat, nu a fost făcut niciun progres, cu excepția faptului că s-a concluzionat că acele concesii făcute de Bulgaria (nu s-a menționat nimic despre propunerea făcută de Danev lui Sazonov!) puteau fi privite numai ca indicând limitele în care partea bulgară era pregătită să accepte rezolvarea problemei. Ambasadorul german și cel austriac au continuat să facă presiuni pentru ca cererile României să fie îndeplinite. Sir George Buchanan a arătat, în replică, că oferta Bulgariei a fost făcută cu singurul scop de a salva orașul Silistra. Nicio parte nu dorea să înainteze o propunere definitivă și ambasadorul austriac, în cele din urmă, a cerut o suspendare a lucrărilor până pe 4 aprilie 1913, pentru a-și consulta guvernul.

În a doua ședință a ambasadorilor, Delcassé a propus un proiect de înțelegere care prevedea cele anunțate de Danev, avându-se și asentimentul lui Sazonov și G. Buchanan. Conform acestui proiect, asupra căruia s-a convenit să se informeze și guvernele respective, pentru a se obține acordul, Bulgaria urma să cedeze Silistra, cu condiția ca România să renunțe la toate celelalte cereri. Bulgaria urma să nu ridice nicio fortificație de-a lungul frontierei de la Silistra la Marea Neagră, iar România urma să despăgubească pe acei locuitori ai Silistrei care doreau să se stabilească pe teritoriul bulgar. Propunerea, făcută în momentul în care se manifestau tot mai evident semnele destrămării Alianței balcanice, a întâmpinat obiecții din partea ambasadorilor Triplei Alianțe, deoarece aceștia aveau în vedere linia de frontieră Silistra-Balcic, cerută de guvernul român. Nu s-a luat nicio hotărâre, toți ambasadorii informându-și guvernele lor și așteptând noi instrucțiuni. Delcassé adăuga, cu titlu confidențial, în raportul său către Pichon: ***“Noi am fi putut ceda mai mult (s.n.), dar este probabil ca acordul***

să se facă pe aceste baze, care ar da satisfacție dorinței pe care mi-ați exprimat-o, **de a menaja România, fără a răni Bulgaria** (s.n.)”⁷.

În cadrul celei de-a treia ședințe, reprezentanții Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei au recunoscut că atribuirea Silistrei României reprezintă pentru acestea o satisfacție de importanță capitală. Totuși ei au încercat să obțină o altă concesie teritorială înspre Marea Neagră, reiterându-se totodată mai vechea propunere privitoare la acordarea Salonicului drept compensație Bulgariei. Propunerile nu au fost acceptate de către ambasadorii Triplei Înțelegeri, motivându-se că misiunea conferinței este “*de a face operă de conciliere și nu de a impune toate revendicările românilor unei națiuni, care, exaltată de victoriile sale, este poate deja tentată de a nu accepta niciuna*”⁸.

Rezumând conținutul ultimelor două ședințe, Sir George Buchanan informa Foreign Office-ul: “*Intervenția ambasadorului francez, care a sugerat că Silistra ar putea fi cedată dacă România va renunța la toate celelalte pretenții teritoriale, a schimbat cursul discuției, care s-a centrat în jurul problemei celor două triunghiuri și a celor câțiva kilometri de linie pe coastă la sud de Mangalia, pe care Bulgaria se oferise să le cedeze României inițial. [...] Domnul Sazonov, domnul Delcassé și eu am declarat că sub nicio formă nu vom fi de acord cu cedarea a altceva mai mult decât Silistra și că propunerile de compensație ale contelui Thurn (ambasadorul austro-ungar – n.n.) ar duce numai la viitoare complicații și ar putea probabil întârzia încheierea păcii*”⁹.

În ședința de pe data de 12 aprilie 1913, reprezentanții Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei au încercat să obțină noi concesii teritoriale în favoarea României, vizându-se extinderea frontierei spre Sud și în zona litoralului Mării Negre. Totodată, reprezentantul Austro-Ungariei cerea acordarea insulei Samothrace drept compensație Bulgariei. Propunerile au fost respinse de către reprezentanții Triplei Înțelegeri, aceștia adăugând că nu vor accepta nicio altă concesie, deoarece s-a dat satisfacție celei mai importante dintre revendicările României¹⁰.

În cadrul ședinței din 15 aprilie 1913, s-a ajuns la încheierea unui acord scris pe baza concesiilor la care au fost dispuse să consimtă Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri. Acordul a fost posibil datorită faptului că între timp divergențele dintre aliații balcanici, Bulgaria, Serbia și Grecia, erau tot mai evidente, fiind previzibilă destrămarea Alianței balcanice, iar, în noul context, **atitudinea Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri a înregistrat unele schimbări, în favoarea României**, acestea fiind preocupate ca, sprijinind Bulgaria, să menajeze pe cât posibil România, pentru a o scoate din orbita Triplei Alianțe și a o atrage astfel în sfera lor de influență. Acordul prevedea atribuirea Silistrei României, dărâmarea fortificațiilor de-a lungul frontierei, despăgubirea locuitorilor Silistrei care optau pentru retragerea în teritoriul bulgar și garantarea drepturilor naționale ale kuțo-vlahilor de pe teritoriul Bulgariei, în conformitate

---

⁷ **D.D.F.**, vol. VI, doc. nr. 191, p. 232-233. Delcassé către Pichon, 4 aprilie 1913.

⁸ **Ibidem**, doc. nr. 228, p. 283. Delcassé către Pichon, 7 aprilie 1913.

⁹ **B.D.O.W.**, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 828, p. 670-673. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 10 aprilie 1913.

¹⁰ **D.D.F.**, vol. VI, doc. nr. 278, p. 332-333. Delcassé către Pichon, 12 aprilie 1913.

cu declarația făcută de delegația bulgară la Londra și consemnată în protocolul din 16/29 ianuarie 1913¹¹.

Pe data de 16 aprilie 1913, Sir G. Buchanan rezuma pentru Sir Edward Grey conținutul celei de-a patra întruniri a Conferinței ambasadurilor, anexând și protocolul ședinței. Printre altele, Sir G. Buchanan relatează că ambasadorul german, contele Pourtalès, a sugerat că Bulgaria ar putea ceda câțiva kilometri de coastă în schimbul unui angajament din partea României de a construi un pod peste Dunăre la Șiștovo. Acesta ar fi, a declarat el, *“un aranjament foarte avantajos pentru Bulgaria”*. Ambasadorul englez s-a opus, spunând că refuză *“a lua parte la orice aranjament care ar impune orice nou sacrificiu pentru Bulgaria”*. Totuși acesta menționa că nu ar ridica nicio obiecție dacă Sazonov, comunicându-le celor din guvernul bulgar decizia cu privire la cedarea Silistrei, i-ar informa că guvernul român era pregătit să construiască un pod peste Dunăre la Șiștovo în schimbul câtorva km de coastă. *“Dacă un asemenea aranjament oferea toate avantajele pe care i le atribuia contele Pourtalès, guvernul bulgar ar fi trebuit să-l accepte bucuros, fără a mai pune întrebări, dar nu pot fi de acord – spunea Sir G. Buchanan – ca asta să facă parte din decizia noastră, căci ar părea că vrem să-i impunem acest lucru Bulgariei”*. Sazonov a spus imediat că era pregătit să acționeze cum i s-a sugerat, dar cum contele Pourtalès nu a insistat, problema a fost lăsată de-o parte. Ambasadorul austriac a insistat asupra compensării Bulgariei pentru orice cedare de teritoriu ar trebui să facă și a sugerat ca Thasos și Samothrace să-i fie acordată acesteia. Sazonov i-a reamintit că Bulgaria era deja asigurată de eventuala posesie a Thasosului, în timp ce Delcassé a arătat că reuniunea ambasadurilor nu are mandat să dispună de Samothrace mai mult decât de Salonic.

Deoarece între timp apăruseră o serie de articole în presă, cu informații nefondate despre lucrările Conferinței ambasadurilor, Sazonov a ținut să facă o declarație oficială în care arăta caracterul pur speculativ al acestora și menționa că va fi comunicat doar rezultatul final al negocierilor. În acest context, Sazonov preciza poziția Rusiei: *“...Rusia a considerat de la început ca fiind de datoria ei să nu susțină una sau alta din cele două părți, ci să încerce să le reconcilieze. Datorită acestui principiu, guvernul rus a reușit să prevină pericolul unei crize în relațiile dintre aceste două țări vecine. Recunoașterea acestei atitudini reconciliante și nepărtinitoare a Rusiei a determinat ambele părți să aleagă St. Petersburgul ca loc pentru Conferință. Fără a anticipa decizia Conferinței, Ministrul Afacerilor Externe (al Rusiei – n.n.), care e deschis constant opiniilor ambelor părți, poate anunța în avans că Rusia va consimți să semneze numai o decizie care să fie acceptabilă pentru ambele părți”*¹².

Ambasadorii Triplei Alianțe au continuat să insiste în cadrul Conferinței asupra ideii ca România să primească și alte teritorii. Deoarece ambasadorii Triplei Înțelegeri refuzau să accepte o cedare a oricărui teritoriu de-a lungul coastei Mării Negre, aceștia au solicitat unele concesiuni în apropierea celor două

---

¹¹ *Ibidem*, vol. VI, doc. nr. 308, p. 363-364. Delcassé către Pichon, 15 aprilie 1913.

¹² *B.D.O.W.*, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 853, p. 693-694. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 16 aprilie 1913.

triunghiuri, argumentând că opinia publică din România nu va fi sub nicio formă mulțumită, fiind afectată astfel poziția guvernului și chiar poziția regelui Carol ar fi compromisă. Solicitat de Sazonov să-și exprime punctul de vedere, Sir G. Buchanan declara că are instrucțiuni “să nu susțină niciuna dintre cele două părți” și că dorește mai degrabă să se ajungă la o “decizie bazată pe principiile echității și justiției”. Ambasadorul englez adăuga: “**Niciun fel de principii nu au fost avansate pentru a justifica cedarea Silistrei** (s.n.). [...] Eu am cel mai mare respect și cea mai mare admirație pentru Majestatea Sa (regele Carol –n.n.) și nu doresc să-i provoc mai multe dificultăți. **Este totuși imposibil să îmbrăcăm tronul Majestații sale cu bijuteriile luate din coroana Bulgariei** (s.n.) și, prin consimțirea la cedarea Silistrei, am mers pe cât de departe posibil în această direcție. Multe s-au spus despre găsirea compensației pentru Bulgaria în altă parte și am admis pe deplin faptul că era nedrept ca numai Bulgaria dintre aliați, care cu toții au profitat în mod egal de neutralitatea României, să fie chemată să-și plătească «petite note». Cum totuși nu avem niciun mandat să dispunem de niciun teritoriu care aparținea Turciei înainte de război, nu există nicio compensare materială pe care i-o putem oferi Bulgariei și, dacă cedarea Silistrei nu ar fi acceptată în schimbul rezolvării tuturor cererilor României, ar fi imposibil să explicăm acest lucru satisfăcător opiniei publice ruse sau bulgare. Prin urmare, nu putem consimți la o altă rectificare a frontierei și, dacă ar fi ca lucrările Conferinței să se întrerupă, responsabilitatea nu ar fi a acelor care au făcut de departe cea mai mare concesie”.

Prezentând poziția exprimată, Sir G. Buchanan adăuga în raportul său către șeful diplomației britanice că “ambasadorul francez și dl. Sazonov au vorbit, de asemenea, dur în același sens și, după mai multe discuții, ambasadorul austriac a spus că trebuie să prezinte încă o dată problema guvernului său”¹³.

Pe data de 17 aprilie 1913 s-au reluat discuțiile, ambasadorii german, austriac și italian anunțând că “guvernele lor nu vor face presiuni pentru cedarea altui teritoriu în afară de Silistra”¹⁴. S-a convenit asupra textului final al acordului¹⁵, urmând ca acesta să fie întâi aprobat de guvernele respective, apoi semnat și ulterior comunicat guvernelor român și bulgar, cu precizarea ca acesta să nu fie făcut public decât după încheierea păcii la Conferința de la Londra.

Peste două zile, Sir H. Bax-Ironside, ambasadorul Angliei la Sofia, transmitea la Foreign Office informații despre tratativele dintre Grecia și Serbia, despre perspectiva unor negocieri între Grecia și Imperiul Otoman, după ce se va semna tratatul de pace, precum și despre începerea unor tratative între Imperiul Otoman și Serbia, toate cu caracter secret, care vizau realizarea unor alianțe defensive cu conținut antibulgar. Ambasadorul englez arăta în acest context: “După cedarea Silistrei cred că atât Bulgaria cât și Serbia încearcă să ajungă la înțelegere cu România. Prima vede deja că va avea nevoie de un prieten în viitorul apropiat, iar cea de-a doua **ar dori să o aducă pe România alături**”

---

¹³ *Ibidem*, doc. nr. 854, p. 695-696. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 16 aprilie 1913.

¹⁴ *Ibidem*, doc. nr. 858, p. 698-699. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 17 aprilie 1913.

¹⁵ *Ibidem*, doc. nr. 856, p. 697. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 17 aprilie 1913.

de ea în țarcul Rusiei (s.n.). Nu îndrăznesc să prezic care din aceste două politici este posibil să reușească, dar, în orice caz, veți observa că tendința este de a izola Bulgaria. Astfel pare că **mai există puține șanse ca Liga Balcanică să reziste** (s.n.)”. Referindu-se la Bulgaria, ambasadorul englez preciza: “Pentru a-și îndeplini scopurile, **va acționa după cum dictează Austria** (s.n.)”¹⁶.

Pe data de 20 aprilie 1913, C. Blondel, ambasadorul Franței la București, informa pe ministrul de Externe francez despre o campanie de presă care susținea că Franța și Anglia s-au arătat ostile față de România la Conferința de la Petersburg, ambasadorii celor două state susținând interesele Bulgariei și neacceptând propunerile Triplei Alianțe, sprijinite de Rusia, formulate în favoarea României. Blondel dezmințea public aceste “*fantezii tendențioase*”. În respectivul raport către Pichon, diplomatul francez își exprima “*convingerea că aceste zvonuri sunt răspândite de toți cei care au interesul de a ne face cu atât mai suspecti față de România, cu cât ei se tem de o mișcare de opinie favorabilă unui reviriment al politicii externe a României* (s.n.)”. Exprimându-și regretul față de continuarea unei astfel de campanii de presă, în condițiile întâzierii anunțării hotărârilor Conferinței de la Petersburg, Blondel avertiza că această situație “*este exploataată de adversarii noștri și favorizează manevrele pe care ei le urmează cu scopul de a îndepărta de noi simpatiile care începeau să se afișeze deschis*”¹⁷.

Două zile mai târziu, C. Blondel raporta că printre inițiatorii unei astfel de campanii de presă s-ar afla nimeni altul decât ministrul Italiei la București, baronul Fasciotti, care, după “*surse dintre cele mai sigure*”, a intervenit pe lângă unele redacții de ziare, cu scopul de a facilita o mișcare de opinie “*într-un sens ostil Triplei Înțelegeri*”. În această situație, Blondel arăta că eforturile sale, la fel ca și ale omologului său rus, erau “*de a dejuca această campanie*”, scoțând în evidență “*rolul conciliant al Triplei Înțelegeri*” în soluționarea diferendului româno-bulgar. Diplomatul francez solicita indicații la Paris care să-i permită “*să slăbească argumentele pe care ministrul Italiei nu încetează, cu o perseverență agresivă, de a le multiplica, pentru a deturna România de la întreaga sa evoluție favorabilă Triplei Înțelegeri* (s.n.)”¹⁸.

Pe data de 28 aprilie 1913, ministrul Bulgariei la Petersburg a solicitat Conferinței ambasadorilor scoaterea din textul final a paragrafului din care reieșea că guvernul bulgar a acceptat de bunăvoie cedarea Silistrei. Cererea, motivată din rațiuni de politică internă, pentru a nu fi acuzat cabinetul Gheșov de către adversarii săi pentru această cedare, a fost acceptată, deși pe textul inițial apucase să semneze Delcassé, iar ambasadorul austriac obiectase că, în această situație, “*nu rămânea nimic din propunerea pe care el o făcuse în favoarea Bulgariei*”¹⁹.

---

¹⁶ *Ibidem*, doc. nr. 864, p. 703-704. Sir H. Bax-Ironside către Sir A. Nicolson, 19 aprilie 1913.

¹⁷ *D.D.F.*, 3e série, tome VI, doc. nr. 343, p. 390. Blondel către Pichon, 20 aprilie 1913.

¹⁸ *Ibidem*, doc. nr. 360, p. 411-413. Blondel către Pichon, 22 aprilie 1913.

¹⁹ *Ibidem*, doc. nr. 411, p. 470-471. Doucet, însărcinatul cu afaceri al Franței la Petersburg, către Pichon, 28 aprilie 1913.

Sir G. Buchanan informa pe Sir Edward Grey, la 6 mai 1913, că textul final nu a fost încă semnat, deoarece ambasadorul austriac aștepta aprobarea Vienei în urma modificărilor aduse. Reiterând cererile sale în legătură cu o eventuală compensare teritorială pentru Bulgaria, ambasadorul Austro-Ungariei a întâmpinat opoziția categorică a lui Sazonov, care “a declarat acest lucru *inacceptabil*”. Ulterior, Sazonov îi spunea lui Sir G. Buchanan că “*evidenta obstinatie a Austriei de a convinge Bulgaria că atitudinea noastră a fost neprietenosă nu a frustat Austria de toate eforturile din partea ei*”. Sir G. Buchanan îl informa pe Grey că Sazonov “*făcea pași în direcția corectării acestei impresii. Poate că ministrul Majestății sale la Sofia ar putea să-i facă cunoscut Bulgariei că am făcut tot posibilul în a-i apăra interesele*”²⁰. De fapt această preocupare stătea și în atenția diplomației engleze. Sir Edward Grey dădea instrucțiuni în acest sens ambasadorului englez la Sofia, Sir H. Bax-Ironside: “*Ar trebui ca, în maniera pe care o găsiți cea mai potrivită, să faceți cunoscut guvernului bulgar că atitudinea [...] a fost imparțială și că am avut mereu în vedere interesele Bulgariei și am fost animați doar de dorința de a vedea chestiunea rezolvată într-o manieră cât mai dreaptă și pacifistă posibil*”²¹.

Având acceptul tuturor guvernelor Marilor Puteri, acordul a fost semnat de către ambasadorii acreditați la Conferința de la Petersburg pe data de 9 mai 1913²².

3. România și Antanta în contextul aplicării deciziilor Conferinței ambasadorilor de la Sankt Petersburg

Pe data de 12 mai 1913 Blondel trimitea ministrului de Externe francez, Pichon, un raport în care releva opiniile oamenilor politici români fața de decizia luată de către Conferința de la Petersburg. Ministrul francez a avut discuții pe această temă cu P.P. Carp, I.I.C. Brătianu, Titu Maiorescu și Take Ionescu. Dacă P.P. Carp și I.I.C. Brătianu se arătau nemulțumiți de ceea ce a obținut România, intenționând să protesteze în parlament împotriva acceptării soluției propuse de către Conferința ambasadorilor, Titu Maiorescu și Take Ionescu se arătau preocupați de a obține în forul legislativ un vot aprobativ. Regele Carol susținea poziția guvernului, nedorind o reacție negativă din partea opoziției. De altfel, într-o discuție pe care suveranul român a avut-o cu Take Ionescu, “*a dezaprobat categoric*” poziția lui P.P. Carp în problemele politicii externe.

Blondel intuia că în parlament se vor profera amenințări contra Bulgariei și că, în ceea ce privește relațiile României cu Tripla Înțelegere, “*mulți vor continua să o facă responsabilă de ceea ce ei consideră un eșec al diplomației românești*”.

Informațiile lui Blondel sunt revelatoare pentru preocupările Marilor Puteri, aparținând celor două grupări politico-militare opuse, de a obține o adeziune cât mai largă în rândul oamenilor politici și a opiniei publice din România: “*Eu nu am încetat, încă de la începutul tratatelor de la Petersburg, de a lăsa să se*

---

²⁰ *B.D.O.W.*, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 957, p. 773. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 6 mai 1913.

²¹ *Ibidem*, doc. nr. 962, p. 778. Sir Edward Grey către Sir H. Bax-Ironside, 7 mai 1913.

²² *Ibidem*, doc. nr. 989, p. 807. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 11 mai 1913; *D.D.F.*, 3e série, tome VI, doc. nr. 522, p. 590-591.

înțeleagă că reprezentantul Franței, împreună cu cel al Rusiei, au luat poziție în favoarea României și au căutat înainte de toate o soluție de natură a pune de acord fără prea multă dificultate sentimentele celor două națiuni interesate, că mari eforturi au trebuit să fie făcute pentru a determina Bulgaria să consimtă la abandonarea unei părți din teritoriul său și că Franța și aliații săi dovediseră în acest sens bunăvoință și o perseverență energică, cărora va trebui să le fie apreciată valoarea. Dacă eu am reușit să conving mai mulți dintre interlocutorii mei, sunt alții care persistă a asculta cu mai multă voință aserțiunile presei austriece, ale cărei principale organe continuă să denunțe Tripla Înțelegere, ca și cum aceasta a fost cauza reducerii impuse revendicărilor românești și, din nefericire, rezultatul medierii le furnizează un argument pe care noi îl vom distruge cu multă dificultate. Este sigur că dacă mediatorii ar fi adăugat Silistrei cei 5 km ceruți la sud de Mangalia sau chiar rectificarea frontierei consistând în încorporarea la teritoriul român a celor două puncte bulgare care se adâncesc (dincolo de o imaginară linie dreaptă – n.n.), efectul produs ar fi fost complet diferit”. Blondel conștientiza că situația creată favoriza demersurile diplomației austriece, deoarece aceasta ar putea specula nemulțumirea oamenilor politici români și aceea înregistrată la nivelul opiniei publice. Totuși își exprima speranța că guvernul român, “care n-a ignorat **negocierile secrete dintre Viena și Sofia** (s.n.), cu atât mai mult **tentativele Austriei de a menaja susceptibilitățile bulgare în detrimentul, poate, al aspirațiilor românești** (s.n.), va ști să facă apreciat **concursul pe care i l-a oferit Tripla Înțelegere** (s.n.). Eu continui să cred că noi vom putea, **invocând puținul avantaj pe care i l-a asigurat până acum supunerea la ordinele venite de la Berlin sau de la Viena, să determinăm România, dacă nu să încheie o alianță imediată cu Rusia, cel puțin să-și reia completa sa independență, pentru a nu se supune decât propriilor sale interese** (s.n.). Această acțiune pe care, dacă Excelența Voastră mi-o va aproba, o voi urma cu speranța de a o duce la bun sfârșit”²³.

Așa cum bine s-a remarcat, hotărârile de la Petersburg au nemulțumit atât România cât și Bulgaria. Fiecare dintre cele două grupări politico-militare au încercat să nu supere nici pe una nici pe cealaltă, căutând să le câștige pe ambele de partea lor. După conferință, cele două părți au căutat să acrediteze la București și la Sofia convingerea că, dacă nu au primit ceea ce sperau, aceasta se datorește taberei adverse. Blondel a împins lucrurile până acolo încât a făcut aluzie guvernului român la tratative secrete austro-bulgare în defavoarea României²⁴.

“Protocolul de la Petersburg” a fost dezbătut în parlament, în ședințe secrete, în zilele de 11-13 mai 1913, iar în ședința Camerei din 18 mai 1913 a fost adoptată o moțiune prin care “Adunarea deputaților, luând cunoștință de Protocolul semnat în St. Petersburg, în ziua de 26 aprilie/9 mai 1913, de reprezentanții celor șase mari Puteri, autorizează guvernul de a-l pune în lucrare”²⁵.

²³ **D.D.F.**, 3e série, tome VI, doc. nr. 529, p. 598-600. Blondel către Pichon, 12 mai 1913.

²⁴ V. Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 42.

²⁵ *Dezbatările Adunării Deputaților, 1912-1913*, nr. 67, șed. din 18 mai 1913, p. 1699.

Dezbaterile din Corpurile legiuitoare, cu toate criticile formulate de opoziție, au decurs normal, fără incidente. Dezbaterile “Protocolului” a fost pasionantă, relevând diversele opinii și curente cu privire la orientarea politicii externe în condițiile desfășurării “crizei balcanice”²⁶.

Se încheia o etapă importantă în evoluția politicii externe a României, timp în care întreaga atenție a cercurilor politice românești pe plan extern fusese îndreptată cu predilecție spre evenimentele de la Sudul Dunării. În rândul oamenilor politici și la nivelul opiniei publice revenea tot mai mult în actualitate problema românilor din cuprinsul Austro-Ungariei, în perspectiva îndeplinirii idealului național. Astfel, trebuiau reanalizate raporturile României cu Austro-Ungaria și întrevăzute căile unei reorientări a politicii externe românești. Tripla Înțelegere reprezenta, din acest punct de vedere, o alternativă viabilă care era tot mai mult luată în considerație. Contribuia în mod decisiv la această reorientare a politicii externe atât politica balcanică a Austro-Ungariei, cât și politica de de-naționalizare a românilor transilvăneni practică sistematic de către guvernul ungar. Dar înainte de toate, sentimentul național era acela care avea să imprime un nou curs politicii externe a României.

Liga Culturală, care era poate exponentul cel mai fidel al opiniei publice din România²⁷, simțea nevoia, în acele împrejurări, a unei clarificări, atât a propriilor sale obiective, cât și a acelor majore, care trebuiau să stea în atenția întregului neam românesc. După ce în perioada anterioară susținuse ideea intervenției militare a României la Sud de Dunăre, aceasta și-a regândit întreaga perspectivă de acțiune, în funcție de necesitatea îndeplinirii idealului național. Cu prilejul Congresului Ligii din 19 mai 1913, desfășurat la Piatra Neamț, chiar a doua zi după adoptarea în parlament a “Protocolului de la Petersburg”, Nicolae Iorga declara: *“Noi n-avem ce căuta în Balcani. Noi trebuie să mergem în Austria. Amestecul nostru peste Dunăre e rușinos. Dacă guvernul avea ceva de revendicat putea să o facă fără amestecul umilitor al Puterilor și fără amestecul perfid al Austriei. Putem noi izgoni altă nație din dreptul național numai din motive strategice? Noi trebuie să mergem pe drumul mare al strămoșilor, nu pe drumul celor 3 km ai Sîlistrei. Nu mă tem de război... Ne-am făcut ridiculi față de Europa, cu exageratele noastre pretențiuni. Protocolul s-a întors împotriva noastră și a românilor macedoneni”*²⁸.

Comentând dezbaterile care au avut loc în parlament și reacția opiniei publice, cu prilejul adoptării “Protocolului de la Petersburg”, ambasadorul Rusiei la București consemna ulterior: *“Dezbaterile pasionate care au avut loc în*

---

²⁶ A. Iordache, *Criza politică din România și războaiele balcanice, 1911-1913*, Ed. Paideia, București, 1998, p. 230.

²⁷ Despre evoluția opiniei publice din România în contextul “crizei balcanice”, în perioada Conferinței de la Londra și a Conferinței ambasadorilor de la Petersburg, vezi pe larg Gh. Zbucă, *România și războaiele balcanice. 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, Ed. Albatros, București, 1999, p. 113-138.

²⁸ Despre desfășurarea Congresului Ligii, transformat într-o adevărată dezbateră a problematicii situației românilor din Ardeal și a politicii externe pe care trebuia să o ducă România în viitor, vezi pe larg V. Netea, C. Gh. Marinescu, *Liga Culturală și unirea Transilvaniei cu România*, Ed. Junimea, Iași, 1978, p. 245-246. Despre poziția lui N. Iorga, vezi și N. Iorga, *Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, Ed. Pro, București, 1999, p. 123-124.

Parlamentul român cu ocazia ratificării actului anexării Silistrei la România au fost cuprinse de o mare ostilitate față de Austria și față de politica austrofilă a guvernului. Austria a fost acuzată de a fi luat partea Bulgariei contra României, în pofida legăturilor pe care le avea cu această țară. Guvernul a trebuit să suporte violente atacuri [...] pentru că a sacrificat totul Austriei și pentru a se fi îndepărtat în mod voluntar de statele balcanice, atunci când toate interesele sale o atrăgeau către acestea. Violența discursurilor pronunțate cu această ocazie era simptomatică pentru starea de spirit a țării și a schimbării intervenite în opinia publică în timpul ultimelor luni. Guvernul s-a simțit obligat să ia în considerație această schimbare, păstrând încă o atitudine de expectativă”²⁹.

Guvernul înțelegea să ducă o politică pragmatică, realistă, urmărind cu atenție evoluția situației din Peninsula Balcanică și poziția Marilor Puteri. Evenimentele care se derulau la Sud de Dunăre și opinia publică din România, ostilă Austro-Ungariei, creau un teren de acțiune propice Marilor Puteri ale Antantei. Toate acestea vor influența, în noul context, și politica externă promovată de guvernul român.

4. Concluzii

În finalul analizei raporturilor României cu Marile Puteri ale Antantei în timpul Conferinței ambasadurilor de la Petersburg se impun câteva concluzii, legate de următoarea întrebare tranșantă: se poate vorbi despre o incipientă reorientare a politicii externe românești de-a lungul acestui interval de timp?

Istoricul Șerban Rădulescu-Zoner, analizând politica externă a României din perspectiva relațiilor cu Tripla Alianță, a susținut că răspunsul la această întrebare nu poate fi decât negativ. Argumentația utilizată pentru susținerea acestei teorii este deosebit de solidă și convingătoare: *“Factorii de decizie de la București, menținându-se pe vechea linie, adoptată încă de la începutul veacului, și-au bazat politica lor balcanică pe Tripla Alianță, chiar dacă sprijinul obținut a fost foarte redus. În ultimă instanță, minima compensație obținută de către guvernul român s-a datorat tot Puterilor Centrale. [...] S-ar fi ajuns printr-o politică externă activă, reclamată cu gălăgie de opoziția partidelor de guvernământ, la o reorientare a alianțelor României? Cătuși de puțin. O intrare în acțiune a armatei române ar fi dus la un război cu Rusia. [...] În fața diplomației românești nu s-a pus problema unei reorientări* (s.n.), raporturile existente între România și Austro-Ungaria încadrându-se așadar în sfera fricțiunilor ce au existat și înainte, ca expresie a opoziției de interese politice și economice dintre cele două state, în centrul căreia stătea problema națională. Acest antagonism ar fi luat încă din secolul trecut o formă explozivă, dacă n-ar fi fost necesară, potrivit concepției bărbaților de stat români, alianța Germaniei, factorii de decizie din capitala României fiind ca atare nevoiți să țină seama că drumul de la București la Berlin trece neapărat prin Viena. E drept că, în a doua parte a crizei balcanice, tensiunea dintre

---

²⁹ N. Schebelo, *Souvenirs. Essais historique sur les origines de guerre de 1914*, Paris, 1936, p. 154.

*România și Austro-Ungaria va crește. Acest lucru nu s-a datorat însă unei modificări de atitudine din partea diplomației românești, ci politicii contelui Berchtold, care se va ciocni nu numai de cea a guvernului român, dar și de întreaga strategie balcanică a conducătorilor de la Wilhelmstrasse, până la urmă și de opoziția Italiei*³⁰.

Din perspectiva relațiilor României cu Tripla Înțelegere, analiza noastră a relevat, credem, cu claritate, faptul că politica externă a României nu a înregistrat un nou curs față de cel din perioada anterioară. Evident că evoluția evenimentelor în timpul “crizei balcanice”, deosebit de complexă, a impus abordări nuanțate ale politicii externe românești față de Marile Puteri aparținând celor două grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, dar, în coordonatele sale esențiale, s-a vădit că politica externă a României nu era pe punctul unei reorientări. Au contribuit la aceasta o serie de factori, atât interni, cât și externi, unii obiectivi, alții subiectivi.

În fapt, se pot distinge două planuri ale analizei: unul “din exterior”, care se referă la modul în care Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri priveau raporturile cu România, în contextul mai larg al intereselor acestora în Sud-Estul Europei, și altul “din interior”, care are în vedere semnificația demersurilor politico-diplomatice ale statului român față de Antanta.

În primul caz, este de remarcat că pe parcursul întregii perioade menționate Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri au considerat România ca fiind un stat aflat în orbita politică a Puterilor Centrale. Din această perspectivă trebuie înțeleasă atitudinea acestor Mari Puteri față de România, atât în ceea ce privește participarea delegației române la Conferința de pace de la Londra, cât și în ceea ce privește opoziția manifestată față de cererile românești, formulate în detrimentul Bulgariei, la Conferința ambasadorilor de la Petersburg. Firește că s-au înregistrat diferențieri și nuanțări ale pozițiilor Rusiei, Franței și Angliei față de România, dar, în cele din urmă, au prevalat interesele Rusiei. Ori tocmai tensionarea relațiilor româno-ruse din cauza diferendului româno-bulgar a impus guvernului român reînnoirea tratatului cu Tripla Alianță. În condițiile în care acest diferend putea degenera într-un război care s-ar fi putut generaliza, caz în care Rusia și Austro-Ungaria s-ar fi găsit în tabere opuse, pentru aceste două Mari Puteri au prevalat legăturile lor mai vechi pe care le aveau cu Bulgaria și, respectiv, cu România, cu toate că amândouă urmăreau menținerea sau atragerea lor în cadrul grupării politico-militare din care făceau parte. Posibilitatea unei reconsiderări a raporturilor Triplei Înțelegeri cu România a apărut abia în timpul Conferinței ambasadorilor de la Petersburg când, datorită evoluției evenimentelor din Peninsula Balcanică, care ducea la o destrămare a Alianței balcanice, Antanta a acceptat revendicările minimale ale României. Acest fapt nu era însă de natură a determina imediat o reorientare a politicii externe a României în favoarea Antantei, dar putea totuși, chiar dacă Tripla Alianță susținuse mai mult România în diferendul cu Bulgaria, să creeze condițiile pentru atragerea acesteia în viitor. Este de remarcat, în acest context, abilitatea deosebită a diplomației Antantei de a

---

³⁰ Gh. Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op.cit.*, p. 338-339.

fi speculat vechile divergențe româno–austro-ungare, pentru a continua politica de atragere a României.

În cel de-al doilea caz, se poate remarca că demersurile diplomatice ale României pentru obținerea unui sprijin în soluționarea diferendului româno-bulgar din partea Antantei nu implicau luarea unor angajamente care să vizeze reorientarea politicii sale externe. Este adevărat că la nivelul opiniei publice și chiar în cadrul guvernului se manifestau atitudini în favoarea Triplei Înțelegeri, însă factorii de decizie, regele Carol I și prim-ministrul Titu Maiorescu, se dovedeau consecvenți continuării vechii orientări politice alături de Tripla Alianță. Alegerea Petersburgului ca loc de desfășurare a medierii Marilor Puteri în problema diferendului româno-bulgar a fost evident un gest de oportunitate politică, menit să câștige bunăvoința Rusiei, și nu unul cu implicații majore pentru schimbarea cursului politicii externe românești. Chiar perspectiva schimbării sistemului de alianțe din Sud-Estul Europei, în situația în care se întrevedea destrămarea Alianței balcanice, nu reprezenta pentru factorii de decizie de la București motivul unei reorientări imediate a politicii externe. Era evident că o asemenea schimbare a orientării politicii externe a României nu putea să fie determinată decât de dezideratul realizării unității naționale. Tensionarea relațiilor româno-austro-ungare, datorată politicii balcanice a Dublei Monarhii, în perspectiva evoluției evenimentelor din Sud-Estul Europei spre un nou război balcanic, a accentuat însă tendința României de detașare de alianța cu Austro-Ungariei, situație care va favoriza acțiunile diplomatice ale Antantei.